

KA JINGSUMAR BAD JINGMYNTOI NA KA RI SNIANG

Ka jingri sniang ka long kawei na ki kam ba iohnong tam namar ba na baroh ki jingri dei tang ka sniang kaba kloï ban heh ban san bad ka kha bun tylli ki khun shisien kha bad ka lah ban kha khun arsien shi snem. Lada ri 10 tylli ki 'niang kmie bad tang uwei u 'niang kpa, ki lah ban pynmih 160 tylli ki 'niang khun ha ka shi snem. Kine ki sniang ki lah ban pynkylla doh na ka 3.8 kgs ka jingbam ba ki bam sha ka shi kilo ka doh. Kawei kaba kham khyllah ia ki sniang bym ju kham shem koit ha kiwei pat ki jingri ka long ba katba nang heh ka met katta nang bam duna ka jingbam, ym kum kiwei pat ki jingri. Ha ki sniang ngi ioh 80-90% ka doh ynda la pyniap ban bam doh, bad baroh ki bynta ha ka met ki long kiba iaïd kam suda. Ka bai seng ban sdang ia ka ri sniang ruh ka duna shibun shah haba ia-nujor bad kiwei kiwei pat ki kam ha kaba iadei bad ka ri jingri.

KI SNIANG PYNKHA

Ka jingjied ia ki sniang kmie bad sniang kpa ka long kaba donkam tam ha kaba sdang. (a) Ka sniang kmie ka dei ban long kaba hiar pateng na ka kmie kaba don kine ki jinglong (quality) kum – (1) kaba kha bun tylli ki khun sniang shisien kha; (2) kaba nang ban sumar ia ki khun bad (3) kaba don ka jinglong ka met kaba itynnad. Lah ban khmih ruh ia ka jingkhia ki khun ha ka por ba iehnoh buin. (b) U 'niang kpa pat u dei ban long – (1) na ki jait kpa symbai babha (2) uba khie bad san bha kat kum ka rta bad (3) uba don ka met kaba koit ba khia bha. U dei ruh ban long uba ia ryngkat kyrdan (standard) bad kiwei kiwei ki jait 'niang kpa babha.

KA JINGAI JINGBAM

Ka jingai bam ka long kaba kongsan tam ha ka ri sniang namar ba la kumno kumno tang ka bai jingbam ka poi haduh 80 per cent na baroh ki jinglut ha ka ri sniang. Kumta kan long kaba kham bha lada lah ban bsa da u jingbam symboh (ne skop) babha ryngkat lang bad ki jhur ba tam na kper ne na iew. Ka bam ba tam na ing shetja, ka doh bad snam ba tam na ki jaka shoh-doh. Tangba kine baroh ki jingbam ki dei ban long kiba khuid bad lait na ki kynja bih (toxin) lane khniang jingpang.

Khnanng ban lah ban pynmih ne pynkhie doh na ka bam ba bsa ia ki sniang ha ka rukom ba kham ioh nong, donkam ka jingkhleh kaba biang ia ki symboh jingbam bad ruh ban bsa ia ki ha ka rukom kumne harum:-

1. **Ka Crcep Feed lane Jingbam Khyllung** : - Ki khun sniang ki sdang kwah mad jingbam ha ka rta kaba 2-3 taiew. Kumta, khnanng ba ki sniang kin kham khie kham san donkam ban ai ia kane ka jingbam ha ka jingthew ba ka crude protein ka dei ban long kumba 20-22 per cent eiei, ia kane ka bam dei ban ai ia ki haduh ba kin da don kumba 15 kg ei ei ka jingkhia.
2. **Ka Jingbam ia ki 'nianglud (Grower Feed)**: - Kane ka jingbam ka mut ia kito ki sniang naduh ba la pynkhlad kmie haduh ba kin da khia kumba 35 kg. lane haduh ka rta kaba 35 taiew. Ka crude protein ha kane ka bam ka long kumba 18-20 per cent.
3. **Ka Jingbam pynsgaid (Finisher Feed)**: - Ia kane ka jingbam dei ban ai ha ki sniang kiba la palat 35 kg. ka jingkhia. Ka crude protein hangne ka long tang kumba 15-16 per cent tangba ka jait jingbam ka long kaba ai bor bad ba lah ban pynkhia bha ia ka met.

4. **Ka Jingbam na ka bynta ka sniang lung khun:** - Kane ka jingbam ka long kum ka jingbam ba (3) ba la kdew haneng, tangba, shuh shuh dei ban ai tam kumba 200 gm eiei na ka bynta iwei iwei I khun sniang ba ka ai buin.

Ka kyndon ai jingbam symboh ia ki sniang

Ka rta	Ka jingkhia (kg)	Ka Bhah/Jymma	Ka jait jingbam
1 - 2 Bnai	5 - 12	0.200-0.500 kg	Ka jingbam khyllung
2 - 3 bnai	12 - 18	0.500-1.000 kg	Ka jingbam 'nianglud
3 - 4 bnai	18 - 25	1.000-1.250 kg	
4 - 5 bnai	25 - 35	1.250-1.500 kg	
5 - 6 bnai	35 - 55	1.500-2.000 kg	Ka jingbam pynsngaid
6 - 7 bnai	55 - 70	2.000-2.500 kg	
7 bnai shaneng	70 kg shaneng	2.500-3.000 kg	
Ka sniang lung khun		2.500-3.000 kg	200 gm na ka bynta iwei iwei I khun sniang.

Ka bhah ai jingbam ia ki sniang ka long katkum ka jingheh bad jingkhia ka met. Kynmaw ba dei ban ai khambun ka bam ia ka sniang ba dang pun khun bad ia ka sniang ba dang lung bad ai buin khun. Ia u sniang kpa ym ju dei ban shu ai bam she ne ai bam than eh ia u (overfed).

KA SEM SNIANG

Ia ka sem sniang lah ban shna da ki dieng lane siej ba lah ban ioh najan (locally available materials). Ka sem ba kham bha lah ban shna da ka dew bilat, kata ruh ka shong katkum ka jingkot bor jong ki trai nongri sniang. Dei ban da ker kut ia ki sniang khnang ba kin ym ioh lad ban ia id mon, bad ka sem ba kaba ki sniang kin thiah bad dem dei ban siang da ki lyntang bad ka dei ban long kaba biang khnang ban iada ia ki na u slap ka lyer, ka sngi bad ruh na ka jingkhriat, namar ba ki sniang ki long ki mrad ba kham jem met. Ka jingheh jingrit jong ka kut ka long kat kum ka jinglong ka jaka bad jait sniang, hynrei ka jingkhuid ka long kaba kham donkam eh. Ka madan ka dei ban long kaba da ring nala bha ban pyllait na ka shong ktieh shong sngem. Ka sem kaba bha bad ba khuid ym tang ba ka iarap ban pynaram ia ki sniang, hynrei ka pynkchie pynsan kloia ka met jong ki.

KA RUKOM SUMAR IA KI SNIANG

1. **U 'Niang Kpa:** - U 'niang kpa u dei ban ioh ka jingsumar kaba paka. Ym dei ban pynshong kha ia ki sniang shynrang ba dang lud. Ym dei ban pynshongkha than ia u sniang kpa palat ar tylli ki 'niang kmie ha ka shisngi bad ruh palat ia ka 50 sien ha ka shisnem.
2. **Ka 'Niang Kmie:** - Dei ban khmih thuh bha ia kine ki mat harum: -
 - a. **Ka dak ka jingpoi jingkhuid (heat) ka niang kynthei bad ha ka por ban pyn-ia-shong kha:** - Barabor ka 'niang kynthei ka poi jingkhuid ha ka rta kumba 7-8 bnai. Ka jingkhuid kaba ar kan poi hadien ma ka 20-21 sngi ka ban neh kumba 2-3 sngi. Ia ka 'niang kynthei dei ban ai kpa ha ka sien poi ba ar ba ka poi jingkhuid (second heat) bad ruh ha ka sngi kaba ar. Wat la katta ruh ka dei ban don ka met kaba la biang pura. Katba ia ka 'niang kmie ba la kha teng dei ban ai kpa ha ka sien ba nyngkong mar ia poi jingkhuid.

- b. **Ka Por Pun Khun:** - Ka sniang kajuh pun khun 3 bnai, 3 taiew 3 sngi lane 144 sngi (+ 5 sngi). Ia ka sniang kynthei ne 'niang kmie ba dang pun khun dei ban ai ka jingbam kaba bia katba ka lah ban bam khnang ba kan lah ban kham bun tylli ki khun bad ruh kiba koit ba khiah. (3) Lai taiew shwa ba ka sniang kan kha khun dei ban ai dawai wieh bad ruh ban set noh ha ka sem ne kamra kha khun (farrowing pen) ba khuid bad ba rkhiang lada don ne ban set noh marwei ha kawei ka kamra. Lai sngi shwa ba ka sniang kan kha, dei ban ai da ka jingbam kaba jem khnang ban nym set kpoh bad ruh ka jingbam dei ban pynduna noh sha ka shiteng na kaba ju ai barabor.
- c. **Ka Por Kha Khun:** - Pynsyaid ia ka madan da kaba siang da ka byrni ba khuid ne skum khamtam lei lei ha ka por tlang. Ki dak ba ka sniang ka ju pyni shwa ban sa kha artad ki long – (i) kam neh shong ne dem, (ii) ki buin ki la kham sieb bad (iii) ka leit shabar bad leit pynjhieh khari khari (iv) Baroh ki soh buin ki la mih dud lait noh ar tylli kiba shadien haba phi khem ia ki.
- d. **Ka Por Lung Khun:** - Ka por iohnong ha ka ri sniang ka shong eh ha ka jingkha bun tylli ki khun kaba kynthup ryngkat bad ka jingkha iwei iwei I khun lem bad ka jingkoit jingkhiah jong ki. Kumta ka por naduh ka kha ia ki khun haduh ba ka kmie kan da ieh buin ia ki ka long ka por kaba dei ban kham kitkhia bha namar ka jingiap khun sniang ka jur eh ha kane ka por. Hynrei lah ban iada lada phi kham kit khia bad ban khmih bha ia ki khun sniang katkum ka mat ba la ai harum: -
- i. Khmih thuh bha ia ki khun sniang ba dang shu dep kha bad pynkhuid bha ia ka shyntur bad khmut ioh don jakhlia eiei da i jain bajem ba la wieh um syaid. Nangta sa pynkhuid bad pynskhiang bha ia ka met baroh kawei bad sa buh ha ka jaka ba syaid. Kane kan iada na ka jingioh kem pang kaba lah ban jia namar ka jingkhriat.
 - ii. Ia u sohpet dei ban ot noh hadien shiteng kynta ynda dep kha kumba 3 cm. Na ka met bad da tah da ka Tinture Iodine.
 - iii. Dei ban khap noh ia ki saw tylli ki bniat (neddle teeth) ba nep (ba long kum ki bniat ksew ha ki briew) hapoh ka lai sngi namar ka jingnep jong kine ki bniat ki lah ban pynmong ia ka buin jong ka kmie, bad ki pynmysaw ia la ki para ne ki hynmen ha ka por ba ialeh kai lane ba iadait ha ka por ba ia knieh buin.
 - iv. Dei ruh ban phikir ba ki khun sniang ba dang shu kha ki dei ban ioh buin na ka kmie la kumno kumno hapoh ka ar kynta.
 - v. Phikir ba ki khun sniang kin nympiap op na ka jingiabam para ma ki ne ba ban ka kmie ha ka por ba dem ne thiah bad ba ki dei baroh ban ioh buin lang na ka kmie ha kajuh ka por.
- e. **Ka Por Khlad Kmie:** - Ka por pynkhlad kmie ia ki khun sniang ka long haduh ba ki la dap 8 taiew (56 sngi) ka rta: Ka rukom pynkhlad kmie ka kham bha da kaba weng noh ia ka kmie ban ia kaba rah ia ki khun shawei, namar ki khun sniang ki khamjuh bad mlien (accustom) bad kato ka kamra. Hadien ar taiew pat lah ban pynkynriah noh ia ka shawei.

Mar ia pynkhlad kmie ki khun sniang ki lah ban hiar ka met khyndiat bad ioh pynhiar kpoh. Hynrei kane kan sa jah ynda ki la myllen ia ka bam. Lah ban iada ia ka jingpynhiar kpoh da kaba ai dawai antibiotics ha ka bam.

- f. Ia ka sniang kmie ba la dep khlad na ki khun, dei ban set shwa la ka jong bad hapdeng khyndiat sngi ki buin kin sa rkhiang hi. Kumba hadien shi taiew tam ne duna kan sa poi jingkhuid biang bad dei ruh ban ai kpa noh bran bran ha kane ka sien poi kaba nyngkong haba ka shait ka khlain bad ka jingkhia ka met kat kum ka rta.

BAN IADA NA KI JINGPANG

Niar ba ki sniang ba la ri bad sumar bha ha ka sem ba khuid bad ba rkhiang, ba biang ka bam ba bha, ka umdih kaba khuid ba sani, kin ioh pang, wat la kata ruh ki jingpang kum ka jingpang khlam sniang (Swine Fever), ka jyrhoh sniang (Swine influenza), ka pangkhnep (Foot and mouth disease), Pox, Haemorrhagict-Septicaenia, Anthrax bad kiwei kiwei ki jait jingpang lah ban iada da kaba Tika (Vaccination) ha ka por kaba biang. Ia kane lah ban leh da kaba ia syllok bad shim jingbthah ha uno uno u Veterinary Doctor uba jan tam.

N.B : *Kynmaw ruh ba donkam ban ai dawai wieh la kumno kumno shisien man la ka ar bnai.*